

Вирджиния Улф - „Орландо“

ТОЙ – тъй като не може да има никакво съмнение относно пола му, въпреки че модата на времето несъмнено го прикриваше отчасти – в момента тъкмо замахваше срещу главата на мавър, окачена на една от подпокривните греди. Тя имаше цвят на стара футболна топка и горе-долу същата форма, с изключение на хлътналите страни и един-два кичура твърда, суха коса, досущ като власите на кокосовия орех. Бащата на Орландо, или може би неговият дядо, я беше свалил от раменете на грамаден езичник, който го изненадал под лунните лъчи, като изскочил ненадейно наред равните варварски полета на Африка; и сега тя се поклащаше леко, но непрестанно на слабия ветреца, който не спираше да духа в таванските стаи на гигантската къща на господаря, който го беше заклал.

Дедите на Орландо бяха препускали в полета с асфодел, каменисти полета, напоявани от екзотични реки, и бяха отсекли много глави с различни цветове от много плещи, и ги бяха донесли, за да ги провесят на подпокривните греди. И Орландо щеше да последва примера им, беше дал дума за това. Но тъй като беше само на шестнайсет години и все още твърде млад, за да язди с тях в Африка или Франция, той се измъкваше от майка си и от пауните в градината и се качваше в собствената си таванска стая, където със сабя в ръка нападаше стръвно въздуха и го съсичаше надве. Понякога разсичаше надве и връвта и тогава черепът тупваше на пода и той трябваше да го връзва отново, като го затягаше с рицарско достойнство, въпреки че едва стигаше гредата, и тогава съсухрените черни устни на врага се ухилваха победоносно насреща му. Черепът се люлееше напред-назад, защото къщата, на чийто таван живееше той, беше толкова голяма, сякаш служеше за убежище на вятъра, който вилнееше в нея и зиме, и лете. Зелените гоблени с ловджийски сцени също не спираха да се поклащат. Дедите му, откакто се помнят, винаги са били благородници. Дошли от северните мъгли с перски корони на главите. Всъщност сноповете мрак в помещението, както и жълтите петна, които изпъстряха пода, не се ли образуваха от слънцето, което струеше през цветното стъкло на огромен герб върху прозореца? Орландо се беше изправил точно по средата на жълтото тяло на хералдически леопард. Като постави длан върху перваза, за да бутне прозореца навън, тя моментално се оцвети в червено, синьо и жълто като крилете на пеперуда. И тогава онези, които харесват символите и умеят да ги тълкуват, можеха да забележат, че макар с добре оформени крака, с красиво тяло и добре сложени плещи – всички те украсени с различните багри на хералдическата светлина, – лицето на Орландо, докато отваряше прозореца, беше осветено единствено от самото слънце. На света нямаше по-открито и по-мрачно лице от неговото. Щастлива е майката, която го е родила, но още по-щастлив е биографът, който описва живота на такова създание! Тя няма за какво да се терзае, нито той да прибягва до помощта на романисти или поети. Той трябва само да преминава от дело на дело, от слава на слава, от служба на служба, а неговият писар да върви по стъпките му, докато стигнат до какъвто там пост преследват в най-смелите си желания. Един поглед стига, за да се види, че Орландо е роден точно за такава кариера. Руменината на страните му беше покрита с прасковен мъх, а мъхът върху устните му беше само малко по-гъст от този върху бузите. Самите устни бяха тънки и леко дръпнати назад над зъби с изящна бадемова белота. Нищо не нарушаваше линията на острия като стрела нос в неговия къс и напрегнат полет; косата беше тъмна, ушите – малки и плътно прилепнали към черепа. Но уви, това изброяване на младежката красота не може да приключи без споменаване на челото и очите. Уви, защото хората рядко се раждат и без трите; щом хвърлим поглед към Орландо, застанал до прозореца, веднага трябва да признаем, че очите му бяха като росни теменужки, тъй големи, че влагата в тях сякаш преливаше и така още повече ги уголемяваше; а челото

приличаше на изпъкнал мраморен купол, притиснат между двата гладки медальона на слепоочията. Погледнем ли очите и челото, изпадаме в захлас. Погледнем ли очите и челото, трябва да признаем и хиляди неблагоприятия, пред които добрият биограф е длъжен да си затваря очите. Гледките го вълнуваха, например тази на майка му, много красива дама в зелено, следвана от прислужницата си Туичет, с която бяха излезли да нахранят пауните; гледките го екзалтираха – на птици и дървета; и той се влюбваше в смъртта – вечерното небе, гнездящите полски врани; и така, докато изкачваше спираловидната стълба в ума си – който беше доста просторен, – всички тези гледки, както и градинските звуци, удрянето на чукове, сеченето на дърва запалваха онзи бунт и смут на страстите и чувствата, който всеки добър биограф ненавижда. Но нека продължим – Орландо бавно отдръпна главата си, седна пред писалището и с отнесен вид на човек, който прави там каквото прави всеки ден от живота си по едно и също време, извади тетрадката си, върху която стоеше надпис: „Етелберт: трагедия в пет действия“, и топна старо гъше перо в мастилото.

Много бързо изпълни десетина страници, че и повече с поезия. Личеше си, че не му липсва дар слово, но го влечеше абстрактното. Порок, Престъпност и Мъка бяха главните герои на неговата драма; имаше още крале и кралици на необятни земи; ужасяващи интриги разтърсваха живота им; изпълваха ги благородни чувства; нито една дума не беше казана по начина, по който той би я изрекъл, и всичко се лееше с красноречие и благозвучие, които, като имаме предвид възрастта му – нямаше седемнайсет, а и на шестнайсети век му оставаха само още няколко години, – бяха презабележителни. Най-накрая обаче приключи. Описваше, както всички млади поети вечно описват, природата и за да уточни един оттенък на зеленото, погледна (с което показва повече дързост от мнозина други) към самото нещо, което се оказа лавров храст точно под прозореца му. И това, разбира се, сложи край на писането му. Зеленото в природата е едно, зеленото в литературата – друго. Природата и литературата хранят естествена антипатия една към друга; съберете ги на едно място и ще се разкъсат на парчета. Ала ето че въпросният нюанс на зеленото му развали римата и му съсипа стъпката. Още повече че природата обича да погажда номера. Щом погледне през прозореца към пчелите и цветята, към прозяващото се куче, към залязващото слънце, човек си мисли: „Колко ли още залези ми остават да видя“ и така нататък, и така нататък (мисълта е твърде позната, за да си струва повторното ѝ споменаване), и човек захвърля перото, взема си пелерината, втурва се навън и на излизане се спъва в рисувания комод. Защото Орландо беше малко несръчен.

Гледаше да не срещне никого. Видя градинаря Стъбс, който крачеше по пътеката. Скри се зад едно дърво, докато той отmine. Излезе през малката порта в градинската ограда. Заобиколи всички конюшни, кучкарници, пивоварни, дърводелски работилници, перални, както и местата, където лееха лоени свеци, където убиваха воловете, изковаваха подкови, шиеха кожени жакети – тъй като къщата представляваше цял град, гъмжащ от мъже, които упражняваха своите занаяти, – и без никой да го забележи, пое нагоре по пътеката с папрат, която прекосяваше парка. Изглежда, съществува родство между отделните качества; едното води след себе си друго и точно тук биографът трябва да се намеси и да обърне внимание на факта, че споменатата несръчност често върви ръка за ръка с любовта към уединение. Щом се спъна в комода, значи, Орландо, естествено, обичаше уединението, откритите пространства, както и това, да се чувства винаги и винаги, и винаги самотен.

Така че след дълго мълчание най-накрая изпусна едно „Сам съм“ и за пръв път в този биографичен очерк разтвори устни. Беше вървял доста бързо нагоре по склона през папратите и глогините, подплашвайки сърни и диви птици, към едно място, на върха на което растеше дъб. Беше много висок, толкова висок наистина, че деветнайсет

английски графства се виждаха от него, а в безоблачни дни – трийсет, дори може би четирийсет, стига времето да е наистина ясно. Понякога човек можеше да зърне и Ламанша, където вълните се гонеха и догонваха. Виждаха се реки, лодки за развлечение плаваха по тях; галеони поемаха към морето, както и армади с облаци дим над тях, от които долиташе глухият тътен на оръдейни залпове; по брега се издигаха укрепления и замъци сред ширналите се ливади, тук – наблюдателница, там – крепост, и отново някое огромно имение, също като бащиното имение на Орландо, където всичко като в град е скупчено на едно място и опасно със стени. На изток се виждаха камбанариите на Лондон, както и пушекът, увиснал над града, а далеч на хоризонта, когато вятърът духаше от определена посока – дори и назъбените, грубо изрязани очертания на самия Сноудън, които стърчаха сред облаците като истинска планина. За миг Орландо остана така – броеше, гледаше, разпознаваше. Това там беше къщата на баща му, а онова – на чичо му. Леля му пък притежаваше онези три високи кули сред дърветата. Равнината беше тяхна, както и гората, още фазаните и сърните, и лисиците, и борсуците, и пеперудите.

Той въздъхна дълбоко и се хвърли – имаше страст в движението му, която заслужава този глагол – на земята в основата на дъба. На фона на цялото това лятно мимолетие той обичаше да усеща под себе си гръбнака на земята; за такъв взе твърдия корен на дъба или – тъй като картините се редуваха една след друга във въображението му – това бе гръбът на коня, който е яхнал, или палубата на кораб, който се мята сред вълните, всъщност всичко ставаше, стига да е твърдо, тъй като чувстваше нужда от нещо, към което да привърже блуждаещото си сърце; сърцето, дето току го пробождаше; сърцето, което всяка вечер, когато излизаше на разходка, се изпълваше с люти любовни вихри. Към дъба го беше привързал той и като се отпускаше под него, вълнението във и около него сякаш стихваше, малките листа преставаха да трептят, сърните застиваха на място, бледите летни облаци спираха своя ход по небето, крайниците му натежаваха и той замираше в такава неподвижност, че полека-лека сърните го доближаваха, враните накацваха край него, а лястовичките се спускаха и го наобикаляха, докато водните кончета се стрелкаха наблизо, сякаш цялата плодовитост и любовна нега на лятната вечер са обвили тялото му като в мрежа.

След около час – слънцето бързо клонеше към залез, белите облаци се бяха обагрили в червено, хълмовете – във виолетово, горите – в лилаво, долините – в черно – прозвуча тръба. Орландо скочи. Пронизителният звук идваше откъм долината. Идваше от едно тъмно място там долу; място добре подредено и разчертано; лабиринт; град, ала опасан от стени; идваше от сърцевината на собствената му къща в долината, която, тъмна допреди малко, сега, докато я съзерцаваше, а самотният тръбен зов се удвои и утрои с други пронизителни звуци, тя изгуби тъмнината си и засия с блещукащите точки на отделни светлини. Някои от тях представляваха малки забързани светлини, сякаш слуги бяха хукнали по коридорите в отговор на властни повиквания; други се издигаха нависоко и блестяха ослепително, сякаш горяха в празни банкетни зали, готови да посрещнат още непристигналите гости; трети се накланяха и олюляваха, стихваха и лумваха, сякаш в ръцете на вярна стража, покланяха се, коленичеха, изправяха се, приветстваха, пазеха и с подобаващо достойнство ескортираха велика принцеса, спуснала се в залата от пламтяща колесница. Карети завиваха и влизаха във вътрешния двор. Конете тръскаха плюмажи. Кралицата беше пристигнала.

Орландо се сепна. С все сила се затича надолу по склона. Вмъкна се през малка порта. На един дъх взе витата стълба. Стигна стаята си. Захвърли дългите чорапи на една страна, кожения жакет – на друга. Написка лицето си. Изми ръцете си. Изряза ноктите си. С помощта на огледало, не по-голямо от шест инча, и две догарящи свещи успя да си сложи алени буфан-панталони, дантелено жабо, жилетка от тафта и обувки с

розетки, два пъти по-големи от цветовете на далията, и свърши всичко това за по-малко от десет минути според часовника в плевника. Беше готов. Целият пламнал. Развълнуван. Непростимо закъснял.

По един кратък път, който само той знаеше, взе да се провира през стълпотворението от стаи и стълби до банкетната зала на цели пет акра в другия край на къщата. Но едва преполовил разстоянието, някъде в задните стаи на прислугата, спря. Вратата на гостната на госпожа Стюкли стоеше отворена – беше изчезнала, разбира се, с всичките си ключове, за да прислужва на своята господарка. Но там, седнал край масата за слугите с халба до него и лист хартия пред него, се виждаше един доста дебел и доста дрипав господин с бая мръсни плисета и дипли по него, с дрехи в тъмнокафяв цвят. В ръката си държеше перо, но не пишеше. Седеше и сякаш търкаляше някаква мисъл в ума си нагоре-надолу, наляво-надясно, докато най-накрая тя доби вид и мощ, които, изглежда, го задоволиха. Очите му, кръгли и забулени като някакъв зеленикав камък с неизвестна структура, не помръдваха. Не виждаше Орландо. Макар и много забързан, Орландо се закова на място. Това поет ли беше? Поезия ли пишеше? „Разкажи ми – прииска му се да каже – всичко за големия свят“, тъй като той хранеше най-безумни, най-абсурдни и екстравагантни представи за поетите и поезията, но как да попиташ човек, който не те вижда, който вместо теб вижда великани, сатири или може би морски дълбини? Орландо остана загледан в него, докато мъжът премятеше насам-натам перото между пръстите си, отнесен и умислен, а после много бързо изписа половин дузина стихове и вдигна очи. В този миг Орландо, обзет от стеснение, се втурна напред и стигна банкетната зала точно навреме, за да падне на колене, да сведе смутено глава и да поднесе купичка розова вода на самата велика кралица.

Толкова голямо беше смущението му, че не видя нищо повече от нейната топната във водата ръка, отрупана с пръстени, но това му бе достатъчно. Беше незабравима ръка, тънка ръка с дълги пръсти, винаги свити сякаш около златно кълбо или скиптер; нервна, сприхава, болнава ръка; заповедническа ръка, която само леко да се вдигне, и някоя глава пада; ръка, поне така предполагаше той, част от престаряло тяло с миризмата на шкаф, в който, поръсени с камфор, се съхраняват дрехи от кожа; но тяло, все пак натруфено с всевъзможни брокати и скъпоценни камъни, което поддържаше стойката си изправена, въпреки че по всяка вероятност страдеше от ишиас; тяло, което не трепваше, макар и измъчвано от хиляди страхове; а очите на кралицата бяха светложълти. Всичко това го осъзна, докато големите пръстени блещукаха във водата, а той усети, че нещо притиска главата му – което може би обяснява защо не успя да види онова, което повече би допаднало на историка летописец. Истината е, че в ума му цареше хаос от противоположности – нощта и пламтящите свещи, дрипавият поет и великата кралица, смълчаните поля и дрънченето на съдове, – затова не можеше да види нищо; или по-точно само една ръка.

По същата причина кралицата пък можеше да види само една глава. Но докато от една ръка е възможно да си създадеш представа за тялото, бидейки наясно с всички атрибути и регалии на кралицата, за нейната сприхавост, смелост, крехкост и ужас, тогава защо една глава, погледната отгоре от овластения стол и от дама, чиито очи са винаги широко отворени, ако може да вярваме на восъчните фигури в Абатството, да не говори също толкова много. Дългите къдрици, тъмнокосата глава, склонена така почтително, така невинно пред нея, загатваха за чифт най-изящни крака, каквито някога е имал млад благородник, за теменужени очи и златно сърце, за преданост и мъжествен чар – все качества, които, колкото повече беше обичала старата кралица, толкова повече те й бяха убягвали. Защото беше остаряла, изхабена и преждевременно прегърбена. Оръдейни залпове не спираха да кънтят в ушите ѝ. Не преставаше да вижда лъскавата капка отрова и дългата тънка кама. Докато седеше на масата и слушаше, чуваше

оръдията край Ламанша и се чудеше – това проклятие ли е, или шепот? Младежката невинност и простите неща в живота ѝ бяха станали още по-скъпи заради мрачния фон, на който ги виждаше. Същата тази нощ, както повеляваше традицията, когато Орландо беше дълбоко заспал, тя положи ръка и окончателен печат върху пергамента, с който формално прехвърли голямата монашеска къща, която навремето беше принадлежала на архиепископа, а после и на краля, на бащата на Орландо като дарение.

Орландо прекара нощта в неведение. Кралицата го беше целунала, без той да усети. А може би, тъй като женските сърца са сложни, именно неговото неведение и сепването му, щом устните ѝ го докоснаха, запазиха завинаги свеж спомена за младия ѝ братовчед – защото между тях съществуваше кръвна връзка.